

התוכנית לשילוב מורים ערבים לאנגלית, מתמטיקה ומדעים בבתי ספר יהודים

תקציר מחקר הערכה שהוגש למכון מרחבים ע"י מכון דו-עת

מחקר ההערכה לתכנית לשילוב מורים ערבים למדעים, אנגלית ומתמטיקה בבתי ספר יהודיים התבצע במהלך השנים 2017-18 והתמקד בהשפעת נוכחות המורות הערביות על עמדות התלמידים היהודים ב 3 מדדים עיקריים: סטריאוטיפים ודעות קדומות, אזרחות משותפת ותפיסת עתיד. בנוסף, נבדקו שביעות הרצון של המורות ומנהלי בתי ספר מן השילוב. עמדות התלמידים נבדקו אל מול קבוצת ביקורת של תלמידים שבבית הספר שלהם לא מלמדים מורים ערבים. בחלק האיכותני נערכה התמקדות ב 16 בתי ספר. על שאלון התלמידים השיבו 300 תלמידים בקבוצת המדגם ו 135 מקבוצת הביקורת. 72 מורות ו 52 מנהלים מילאו שאלונים.

ממצאים עיקריים

ממצאי המחקר הראו על השפעה ברורה ומובהקת של נוכחות המורות על עמדות התלמידים בפרמטרים שנבדקו. בכל ההיגדים שנבדקו היו הבדלים לטובת קבוצת המדגם (בכיוון התומך בהשערת המחקר). ב 80% מן ההיגדים ההבדל היה מובהק. בהשוואה רק בין המשיבים 4-5 בשתי הקבוצות ההבדלים מובהקים יותר. ראיונות העומק שנערכו עם המורות תמכו בממצאים הכמותיים. כמעט כל המורות טענו שהן מרגישות שנוכחותן בביה"ס משפיעה לטובה על עמדות התלמידים.

מנהלי בתי הספר שבעי רצון במידה גבוהה מאד משילוב המורים. לגבי הרמה המקצועית של המורים, הובהר ע"י מנהלים כי זהו תנאי בסיסי ולא נערכו שום הקלות בתחום הזה. שביעות הרצון של המנהלים מן הרמה המקצועית של המורים היא גבוהה מאד. בנוסף לערך המקצועי, גם המנהלים, רובם ככולם, חשים שיש במעשה השילוב ערכים מוספים רבים המהווים מסר חינוכי לתלמידים, לצוות ביה"ס ולהורים.

שביעות הרצון של המורות מן השילוב גם הוא גבוה מאד גם בשאלון המשוב וגם בראיונות העומק. המורות תיארו לא מעט אתגרים בתהליך השילוב אולם כולן חשות שהמהלך הזה תרם להן בפן המקצועי, התעסוקתי והאישי ולביה"ס ולתלמידים בפן החינוכי.

סיכום

בשורה התחתונה: אין ספק שהשערת המחקר קיבלה אישוש ותוקף אמפירי משמעותי, בהלימה כמעט מוחלטת בין הממצאים האיכותניים לכמותיים. מהמחקר עולה באופן ברור כי לנוכחותן של מורות ומורים ערבים במקצועות "חזקים" כגון מתמטיקה, אנגלית ומדעים, יש השפעה על עמדות, תפיסות והתנהגות של תלמידי בתי הספר ובמידה רבה על התנהלות בית הספר כולו. אנו מתרשמים כי להחלטה על מקצועות שנתפסים כחזקים הייתה השפעה רבה על הצלחת התכנית. עצם המיקום של כל מורה מול תלמידים מייצר הגדרת תפקידים חברתית בעלת היררכיה ברורה, שהופכת את ההיררכיה הסטריאוטיפית שמובנית בתפיסה החברתית שאתה מגיעים הילדים. הסטטוס היוקרתי הנוסף, שמעניק המקצוע המבוקש (אנגלית, מתמטיקה ומדעים) מעצים את ההיפוך הזה ומאלץ את התלמידים לבחון מחדש את הנחות היסוד התרבותיות שלהם לגבי ערבים בכלל.